

aquesta singular construcció és rara en els textos occitans: quant a *Flamenca*, en redactar aquesta nota acabava de fer-ne una atenta lectura completa i sistemàtica sense veure-la-hi enlloc; però sí en el *Jaufré*, que certament no fou escrit per cap català, però és sabut que té un llenguatge llgd. meridional d'entre els de tipus més afí al català; i allí l'hi registrem repetidament: «malvès rei! per te az aunar / o ai fait», «no vols dir per qué mi mandas --- Séiner, per ta vida a salvar», «puis las donzelas son levadas / e son en las cambras intradas / per los leitz ad aparellar», vv. 585, 2234, 10849.

164.30. La cobla de Turballos la cita MGadea en la *T. del Xè* I, 183.

Per tal que. És sabut, i s'ha posat de relleu com una cosa torbadora, que aquesta combinació s'havia usat antigament amb el sentit causal de 'per tal com'. És cert; i guardem-nos de desaprovar que Klesper i Moll en vagin citar casos; però exageraren, car els hauria calgut posar més de relleu que, ja de bon antuvi, apareix el valor final que té assignat en la llengua moderna; i que amb aquest ja predomina en l'ús del S. XIII. Al capdavant, tals fenòmens de vacil·lació, i després predomini, es donen en tota cosa. Fou ben a tort que hom se'n serví per combatre els qui creien útil de fomentar l'ús d'una excel·lent eina gramatical, tan útil com *per tal que*. «E per tal c' ab vós trop perdó, / fas a Déu ma confessió», Cerverí, *Oració*, v. 123; semblantment vv. 140, 146, 150, 152, 158 (alternant amb *per ço que*, v. 137 etc.).

Al costat de *per tal que* hi ha les locucions paral·leles *per tal de* i *per tal com*, de les quals tractà Fabra perfectament en les seves gramàtiques. Ens bastarà remetre-hi. De *per tal com*, molt usat per Coromines, es troben bons exemples ací i allà en totes les seves obres. Ja en trobem molts exemples c. 1400, com en StVicentF: «--- per què dix 'Viri Galilei'? *Per tal com* los demés eren de Galilea» (*Serm.* I, 36.9).

Per bé que: qui sap per què alguns saberuts li han declarat la guerra últimament. Ben a tort, volen que no usem sinó *bé que*; en el fons es tracta de la dèria de sempre, de mirar de reüll tot allò que no és també francès o castellà. No tornem als exemples antics, i tan clàssics, que ja en donaren, en els nostres millors escriptors antics i moderns, Fabra, JCarner etc. Tan arrelat estava *per bé que* en el nostre estil de la primèria del S. XVI, que el famós valencià Joan Timoneda (bon escriptor encara que vagí ser un trànsfuga) no se'n sabia estar ni quan escrivia en la llengua de Rojjas: «luego proveyó que fuese puesta en una torre, y por bien que le dió con mil juramentos sus desculpás, no aprovechó ninguna cosa», «por bien que le ofreció dineros y joyas porque manifestase a Finea su pena, nunca lo pudo acabar con ella», *Patrañuelo* (Rivad. III, 140, 155).

Per més que. Aquest no és menys legítim: coincideixi o no amb el castellà, el cas és que també és nostre. De vegades en lloc d'això hi posem *per molt que*, tan homogeni. Aquest ja fou assenyalat, com a freqüent en el S. XIV en docs. ross., per l'InvLC: «per

molt que valgue d'aquí en sus» a. 1309, «*per molt que* yo haja cercat» a. 1385 (igual el 1386 i el 1570), «e no pus *per moltz* qu'en fassen» a. 1369.

Si per cas, si de cas, si a cas, tots tres semblen legítims, sinó que alguns creuen que el darrer pot ser imitat del castellà (crec és a tort), i que els dos primers han passat per suspectes de ser alteracions vulgars del darrer. Idea que rebutjo. Almenys el primer, ni és recent ni aparegué amb aires de vulgarisme: els versos següents poden pecar contra la musa, però certament no venien de gent vulgar ni ignorant, car van posats a manera de presentació a la portada de *La pràctica de celebrar corts a Catalunya* del pròcer i circumspecte jurisconsult Lluís de Peguera (poc després de l'any 1600): «Cría la Mà poderosa / la fàbrica universal / invenusta y desigual, / mes al fi maravillosa; / y és molt assentada cosa / que a les fosques se estiguera / si per cas llum no hi haguera / que la descobre y abona: / lo que la llum Barcelona / fa en les obres de Peguera».

Per amunt, per avall 'amunt', 'avall' amb caràcter dialectiu. Com és sabut són populars i arrelats en català central. Però segueix igual cap al P. Val., almenys fins al fons de la PnaCast.: «provarem de seguir aquella pista que munta *per mín*» Artana, 1961. Notem que, en lloc d'això, a l'Alt Pallars diuen *p'ramón, p'ravall, p'rací, p'rallà* («hacia arriba, hacia abajo, por aquí, por allá»), Pol, *Aneu*, 25.

Per 'xò. En el sentit adversatiu o adversatiu-concessiu de 'no obstant', 'això, però, ---'. No es pot dir que fos una combinació sense paral·lels (cf. fr. *pourtant*). Era vivíssima en el parlar barceloní de totes les classes socials, en tot el primer terç del primer segle almenys; i era molt corrent posat en totes les col·locacions de la frase (encapçalant-la, a l'acabament o intercalada al mig). La pronúncia era sempre *pərsʝ*, sense la *a*; i cap a 1920 jo sentia alguns dient que era indispensable, i que es podia acceptar a condició d'escriure-ho *pərxò*. Com a dir-ho, ho deia ben bé tothom, i en escrit es va acceptar en bastants cercles: *L'Avenç*, l'Escola Maragall i fins Guimerà (en diàlegs). El recordo de bastants escrits del meu pare en els anys 1905-20; després tots ho van descartar, i el meu pare ja no va usar-lo en cap obra de prosa creativa. Es trobava, amb raó, que era massa ambigu, i que la nostra llengua ja disposava de massa concurrents perquè calgués donar entrada en la llengua escrita a una innovació tan torbadora. Però no fou solament de Coromines. En una carta patètica de Josep Pijoan prenent comiat de l'I. E. C., amb gran reanca d'ell i de tots: «Qui sap quan ens veurem! *Pərxò*, no fa cap falta. Vós poseu el vostre cor en vostres coses, i jo en aquestes», 3-III-1912. Ai de mi! Ai de nosaltres!

Per-de-ver 'de debò' > men. *pəndəvə* 'de debò' (dissimilació *r-r* > *n-d*): «una vegada, emperò, li agafà de bò: una malaltia de *pan-de-ver*», men. Camps Merc. (*Folk. Men.* II, 12).

Pertot adv. 'en tots els llocs'. Ja era usual c. 1400: «--- tocà-l --- per cascuna part del cors, e *per tot* lo trobà fret», *Decam.* IV, § 6, 262.15f. (trad. «per ogni